

לאורו

גליון 12
מקץ, ה'תשע"ח

בעזרת ד'

עיונים לאור תורתו של מרן הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל

יהדות
ומדיניות

המשטר המדיני (ד)
הרב אורי שרקי

ביאור
ל"מידות
הראי"ה"

אהבת ד'
הרב יצחק חי זאגא

"בינו
שנות
דור דור"

חבש פאר
הרב יוחנן פריד

נר חנוכה
הרב יעקב פילבר

קדושת
הזמן

הטוב האלוקי
הרב שלמה לוי

ביאור
ל"אורות
התחיה"

הארת 'מעשה בראשית' (ה)
אלדד פרי

ביאור
ל"אורות
הקודש"

"וכשמתענגים באהבה בתענוגים ממקור הקודש,
יורדת היא למטה שמחה טהורה מדושת עונג...

להשיב נפש, המייחלים לחסדי ד' יתברך"

(מוסר הקודש ג עמ' קפז)

נר חנוכה - 'כבתה - אין זקוק לה'

הרב יעקב פילבר

ד' הכינה לשמור כללות האומה שיהיה פנים בחכמתה ליתן מקום גם כן לאותן הדעות המפורסמות ומוצלחות בשעתן". (עין איה, למסכת שבת פרק שני,ה)

אבל יש לזכור כי גם הפתיחות לדעות המפורסמות שבאומות העולם והמוצלחות בשעתן אינה יכולה להיעשות בקלות דעת אלא יש לתת להן מקום במרחב החיים הדתיים בזהירות רבה. אנו מסכימים לאמץ אותן רק כדי להגן על חלושי הדעת מפני זרמי הזמן. ולכן עלינו לנהוג עימן בשתי מגבלות: האחת, **"כבתה אין זקוק לה"** - אין עלינו החובה לשמר אותן בכל מקרה, ולכן כאשר יכבה אורן אין אנו זקוקים עוד לקיים דבריהם. והמגבלה השנייה: **"אסור להשתמש לאורה"** - שגם כאשר אנו נותנים מקום לדעות המחודשות בשעתן, חלילה להסיק מהן מסקנות להתנהגות מעשית ולשלוח יד במעשים שהם לפי התורה ולשנותם לפי רוח הזמן. יש להשתמש בהן רק כרעיון מעורר ומניח את הדעת לשעה.

רעיון זה לומד הרב זצ"ל מנרות חנוכה: שהרי אנו משתמשים בהדלקתם גם בשמן שאינו צלול וטהור ובפתילות שאינן מושכות אחריהן את האור, מפני שנרות חנוכה הם נרות שעה, שאנו מדליקים אותם זכר לניצחון היהדות על ניסיון היוונים להשתלט ולכלות את התורה והמצוות מישראל.

נראים הדברים כי ניתן ליישם רעיון זה גם במציאות ימינו, כאשר בעבר ה"סוציאליזם" שטף את העולם ורבים מצעירי ישראל נמשכו אחרי מחשבתו שכבשה גם אותם היו רבים מחכמי ישראל שהוכיחו לאותם צעירים כי את מה שהם מבקשים יוכלו למצוא גם במחנה ישראל וגם בתורה. אף בה רעיונות חברתיים כמו מושג השמיטה וכדומה. באו לנו ימים וה"דמוקרטיה" הפכה לחביבת הציבור, והגם שלא כולם מעלים אותה על נס.

דברים אלו מסביר הרב מתוך ההבדל שבין נר שבת לנרות חנוכה. הבדל שאינו רק בתחום המעשי אלא גם בסמלים שהם מייצגים: השבת מייצגת את האוטנטיות היהודית, היא כולה יצירה אלוקית שנקבעה כאות וברית בין הקב"ה לכנסת ישראל, נר השבת מורכב בשני חלקים משמן ופתילה - השמן מסמל את התורה כמובא במדרש "זאין שמן אלא תורה" (ויקרא רבה, פר' ג): ואילו הפתילות המאפשרות לשמן להאיר הן מסמלות את המצוות המביאות את אור התורה למציאות הממשית. באורה הזו שנר השבת מסמל אותה אין בה מקום לפשרות, לכן בהדלקתה צריך להקפיד שגם השמנים וגם הפתילות יהיו באיכות משובחת, כדי שיאירו יפה ויתמידו בהדלקתם.

אכן, בהיסטוריה שלו הצליח עם ישראל לשמר את אור התורה בכל מסלולי החיים שלו ובכל מצבי החיים, והבטחת התורה "כי לא תשכח מפי זרעו" נתקיימה בעם ישראל גם בשעותיה הקשות.

אלא, שבימי נדודיה בגלות על ידי התערבותה בין הגויים נשמעו בבית יעקב גם דעות רבות הנשאבות מחכמת האומות והיה חשש שמפני השפלות הלאומית יימשך האדם היהודי אחרי הדעות המפורסמות בין אומות העולם ששעתן מוצלחת אבל אינן יותר מאשר "אומדנות ונטיות לב אנוש", וככל שיתפרסמו ויתפשטו הדעות הללו הן עלולות למשוך אחריהן רבים ולהרחיקם מגבול ישראל.

לפני חכמי הדורות עמדה כאן הדילמה איך לנהוג עם התופעה הזו, האם להתעלם ממנה או אדרבא למצוא להן סמך גם מהמקורות שלנו? על כך כותב מרן הרב זצ"ל:

"אם לא היו (הדעות המתחדשות) כלולים באור תורה היו רבים מחלושי הדעות נסוגים מאחרי תורת ד' בשביל הבלי נכר. על כן יד

המשך המאמר בעמוד 16

הגיליון מוקדש לע"נ

ר' אברהם בן פריחה ז"ל • ר' יוסף בן תמו ז"ל • ר' יעיש בן אסתר ז"ל • ר' אברהם בן לאה ז"ל

כללות האומה והטוב האלוהי

אורות התחיה, משנה ג

הרב שלמה לוי

לדבוק בטוב האלוהי. הדברים באים לידי ביטוי בדברי מרן הרב זצ"ל:

"...מה שאין כן מדינה שהיא ביסודה אידיאלית, שחקוק בהווייתה התוכן האידיאלי היותר עליון שהוא באמת האושר היותר גדול של היחיד. מדינה זו היא באמת היותר עליונה בסולם האושר, ומדינה זו היא מדינתנו, מדינת ישראל, יסוד כסא ד' בעולם, שכל חפצה הוא שיהיה ד' אחד ושמו אחד, שזהו באמת האושר היותר עליון" (אורות, אורות ישראל).

ממעמד הר סיני נכנסנו לארץ ישראל, לאחר ארבעה עשרה שנה של כיבוש וחלוקת הארץ לשבטים, התחלנו בהקמת היישוב. עברנו את תקופת הנהגת יהושע המנחיל של הארץ, סיום תקופת הזקנים של אחרי יהושע והחלה בעליות ובמורדות הקשות שחווינו כאומה, תקופה שבה העם עובד את ד', לאחר מכן זונח את ד' והולך אחר אלוהי נכר הארץ עובדי עבודה זרה. הקב"ה מעמיד עליהם מלך קשה ומשעבד אותם, זועקים אל ד', נותן להם שופט מנהיג - חוזרים בתשובה, מסלקים את הגורם המשעבד וחוזרים לעבודת ד', לאחר תקופה, מעגל הקסמים הזה חוזר על עצמו. תקופה זו מסתיימת עם הופעתו של שמואל הנביא, המעביר אותנו מתקופת השופטים לתקופת המלכים. שמואל הנביא בונה את האומה, מאחד את השבטים עד לשיא שהוא בנין בית המקדש בימי שלמה המלך.

משנה ג

לא היינו יכולים לעמד נגד הזרמים הפליליים של העולם, שאין להם ביסודם פי אם האהבה העצמית הגסה, וכאשר התהלכנו עם הלאמים שכנינו קלטנו אל קרבנו את רוחם הנר, אשר לא היה יכול להמזג בנו והיה בעוקרינו. והנה נצטרפנו בכור עני, עברו עלינו שנות אלפים שלא היה לנו מצד כללית האמה עסק עם דברים חמריים, היינו אמה פורחת באויר וחלמנו רק על-דבר מלכות שמים, על-דבר הטוב האלהי המחלט. מצב משנה זה היה לנו לרפואה יפה: הקלטה בקרבנו פנימה השאיפה הטבעית לנו על דבר הטוב האלהי הפלילי.

קורות עם ישראל - כמסע של אמונה

עם ישראל עבר תהליך של הריון בהיותנו בשעבוד מצרים, הלידה התרחשה בקריעת ים סוף, יצאנו מהרחם המצרית אל שירת הים אל מדרגת הנבואה שניתנה לנו ממתנת האל ברוך הוא. משם זכינו ועלינו לחמישים שערי בינה, עד לפסגה במעמד פלאי וחד פעמי "מעמד הר סיני" וקבלת התורה.

במעמד זה למדנו מי אנחנו ומה מטרתנו, ולאיזה ייעודים הקב"ה מפנה אותנו. היעד של האומה שלנו הוא הטוב האלוהי אשר רק בו תימצא לנו מהותנו, ורק על פיו נוכל ליישם את חיינו בשלימות ובאהבה. הטוב האלוהי, יבוא לידי מימוש בצורה השלימה ביותר בהקמת ממלכה שהיסוד שלה יהיה הקריאה

השפעת עמי העולם על עם ישראל

מאז צאתנו ממצרים ועד הקמת המקדש בימי שלמה המלך עוברות כחמש מאות שנים, בשנים אלו ספגנו מרוחם וגישתם של אומות העולם, גישתם של אומות העולם מיוסדת על אהבה עצמית, על אגואיזם חברתי תרבותי, משם הושפענו עד אשר ירדנו מדרגה אחר מדרגה. הירידה החמורה הגיעה מיד אחר פטירתו של שלמה המלך להתפצלות המלוכה, בין מלכות יהודה בראשות רחבעם, למלכות ישראל בראשות ירבעם, התפצלות זו הובילה לשנאה בין המלכויות, ואשר הובילה לעבודה זרה, ומתוכה לגילוי עריות ושפיכות דמים עד לשיא הכואב והפוצע בנשמת האומה לחורבן הבית וציאה לגלות.

שבנו להקמת בית שני בימי עזרא ונחמיה אחרי שבעים שנות גלות, המשימה הייתה לבנות את האומה, מתוך חיזוק הפרטים באומה. תהפוכות באמצע בית שני עם כיבושיו של אלכסנדר מוקדון וכיבוש ארץ ישראל, מתחיל תהליך של התייוונות, דבר אשר העמיד את שאלת האידיאליים של האומה מול התרבות האילית הזאת. לאחר קרבות ומלחמות מבית - המתייוונים, אל המלחמות מחוץ - התרבות והשלטון היווני, מצליחים החשמונאים לנצח בשני המישורים ומתחיל תהליך של שיקום האומה וארצה. בתקופה של כמאתיים שנה, המבנה החברתי הפנימי של האומה מתפורר, שנאת חינום תופסת מקום מרכזי באורח החיים של האומה, רומי כובשת את ירושלים והעם יוצא לחורבן בית שני.

התהליך העמוק בגלות

גלות עברנו תהליך מאד עמוק של שיקום ובנייה, עברו עלינו שנות אלפיים שבהם לא עסקנו בחומר ובבנייה של האומה, עסקנו בציפייה שלנו לשוב לציון ולבנות מחדש את הנכסים הכללים של האומה, מלכות, תורה, מקדש, ונבואה. מצב זה הביא אותנו לתהליך שיקום ובניה מחודשת, מצד העמקה ביעדים האמיתיים שלנו, לבנות ממלכה המיוסדת על הקודש וקיום המצוות.

הרב זצ"ל מבאר תופעה זו במלים ברורות:

"מפני הנטייה החומרית היתירה, שאבדה את שווי המשקל לעומת הנטייה הרוחנית, הולכים עמים וכלים. בישראל שווי המשקל חקוק בעצם טבעו. אמנם זהו רק לעניין שלא תישאר מחלת הנטייה היתרה קבועה באופן שאין לה רפואה, אבל פגיעה מפני הנטייה היתרה פוגעת בישראל, ועוד ביותר משאר האומות, מפני חריפות האופי שלו. האליליות, שפגעה בנו כל ימי התקופה הארוכה שעד חורבן הבית הראשון, הייתה תולדה מנטייה חומרית יתירה, והיא קבעה גם כן את תולדותיה באומה באופן המחולל מידות נשחתות רבות. **בזמן הבית השני**, שהאליליות נחלשה, יצאה הפגיעה הזאת להיגלות בצורתה של שנאת חינום, שלא הייתה שום תרופה למחלה כי אם על ידי שבירת האומה, באופן שלא יהיה לה ימים רבים מה לעשות בענינים חומריים בכללותה, ונשארה פניית האומה כולה, בכל ימי הגולה הארוכה, רק לדברים נשגבים ונאצלים" (אורות, אורות ישראל).

ואיך נדע שנרפאו ונוכל להתקדם לתחית האומה בארצה? התשובה לכך באה מתוך ההבנה של מאמר המשנה במסכת סוטה "בעקבתא דמשיחא חוצפה ישגא". החוצפה שהיא מסמליה היותר קיצוניים של החומריות אל מול הרוחניות מסמלת את בקשת התכנים היותר עמוקים של התורה.

"והנה עתה בעת ההתעוררות של התחיה הלאומית היא לנו האות שכבר נתרפאה המחלה הכללית, באופן שכבר ניתנה רשות לאומה להיות לה שיח בענינים חומריים בכללותה. הנטייה הראשונה מההפלה הרוחנית אל החומרית מוכרחת להיות בהפרזה קצת לצד האחרון, וזהו מקור חוצפא של עיקבא דמשיחא. בעלי ההשפעה צריכים למצא את האורה הרוחנית, שיש בנטייה החומרית, ואת מטרתה הפנימית, וכפי מה שיגלו זה ברבים כן תתרפא מחלת החוצפא ותאבד את סימניה הרעים, ותתעורר האומה בכלל למציאותה הטבעית, ויגלה עליה הדר נשמתה" (אורות ישראל).

המשימה בדבר התחייה

אָבֵל עֲכָשׁוּ שׁוֹב אָנוּ קְרוֹאִים לְגִשְׁמָה בְּחַיִּים, - זֶהוּ דְבַר הַתְּחִיָּה. אִם חֲלָקִים רַבִּים מֵהִסְתַּעְפוֹת חַיִּוֹנוֹתֵינוּ יִתְקַטְּנוּ בְּכַמּוֹתָם בְּהַפְגֵּשׁם עִם הַמְּצִיאוֹת, בְּרֵאשִׁית דְּרַכְנֵנוּ, אֵין רַע. הַמְּצִיאוֹת אֵין לָהּ כִּנְפִים מֵהִירִים כְּאֵלָה אֲשֶׁר לַחַיִּיִן.

תהילתו, הידיעה המנוחלת מברכת אברהם, הברוך לאל עליון קונה שמים וארץ, לעם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב, לעם אשר ד' ברד ינחנו ואין עמו אל נכר, העם המטהר את העולם כלו מטומאתו ומכל מחשכיו, העם אשר נחל חמדה גנוזה, כלי חמדה, שבה נבראו שמים וארץ: לא חזיונות לב, לא מוסר אנוש, לא רק חפץ הגון וציור טוב, לא הפקרות העולם החמרי בכל ערכיו, לא עזובת הגוף ביסוד ערלתו וטומאתו ועזובת החיים והחברה, הממלכה והמשטר, בשפלות זוהמתם, ולא עזיבת העולם וכוחותיו הטבעיים אשר נפלו יחד עם חטאת האדם בשפלותם, כי אם רוממות הכל "אור הלבנה כאור החמה ואור החמה שבעתים כאור שבעת הימים" (אורות ישראל ותחיתו).

עכשיו מוטלת עלינו משימה חשובה וגדולה, לחבר בין האורות הגדולים המאירים בנשמת האומה, ולחברם לכלים המעשיים, היינו בנין האומה בארצה למימוש האידיאלים במעשה. עולם המעשה הוא השדה אשר ברכו ד' בניצוצות הקדושה, המכונים ומזומנים לתיקון ולהשלמה. אין אנחנו אליליים המייחסים לכוחות הטבע אלוהות, אין אנו נוצרים הפורשים מהחיים הטבעיים ורואים בהם חטא, אלא אומה שחייה הם חיי קודש, ומתקנת את ערכי עולם הטבע בהתאמה אל הרצון האלוהי. כך מבאר זאת מרן הרב זצ"ל:

"העולם ומלאו לאור ישראל מחכים, לאור עליון של בהירות תהילת שם ד', של עם זו יצר לו אל לספר

בית הרב קוק
קוק
וזאת לראיה (ע"ד)

אנוכה צ' ביג הרב'

פעילויות בימי החנוכה לילדים ולמשפחות

'בבית הרב קוק' בירושלים רח' הרב קוק 9

יום רביעי ב' טבת	יום שלישי א' טבת	יום שני ל' כסלו	יום ראשון כט' כסלו	יום חמישי כו' כסלו	
"על הניסים - בזמן הזה!" ביקור וסיור בחדרי בית הרב בשילוב הפעלות מרתקות.					10:30
הצגה: "מפתח הלב" מאגדות שלמה המלך תאטרון 'מפתח הלב'	הפעלות ויצירות	הצגה: "היהלום שבלב" סודה של שמחה וכוחו של ניגון. תאטרון 'עמוקה'	מופע: "לחשוף את הקסמים" מופע קסמים עם ניב הדר	הפעלות ויצירות	12:00
"על הניסים - בזמן הזה!" ביקור וסיור בחדרי בית הרב בשילוב הפעלות מרתקות.					13:30

"על הניסים... בימי הזה"

לפרטים והרשמה צלצלו: 02-623-2560

דדאר

הארת 'מעשה בראשית' ו'מעשה מרכבה'

מערכת חכמת הקודש, אורות הקודש, חלק א פרק ו

(חלק ה)

אלדד פרי

כפי שהסברנו במאמר הקודם, הרב פירש את המונח 'מעשה בראשית' כעולם הפיזיקה והטבע, על פי דרכו של הרמב"ם. משכך, חכמת 'מעשה בראשית' רלוונטית אך ורק לתקופת חייו של האדם - מלידתו עד מותו. חכמת הטבע עוסקת בתיאור התופעות הנצפות והמורגשות על ידי האדם בחייו. מבחינת האדם, החכמה הזו מגיעה לסופה עם מותו. לא רק כך, אלא שאם הייתה קיימת חכמה זו לבדה, כי אז, מבחינת האדם, מותו של האדם הוא גם חדלונו המלא. כך היו סבורים פילוסופים מסויימים בעת העתיקה וכך סבורים אוחזי הגישה המטריאליסטית בדורנו. אולם, מי שתגיע ידו לדרוש ב-'מעשה מרכבה', יתעלה מעל עולם החומר ומעל התופעות הנצפות, אל שורשי התופעות ומקורם. עלייה זו נוגעת גם אל עבר הזמן והמרחב וממילא ל-'תקופה' שלפני הגעת האדם לעולם ולמציאות שלאחר עוזבו את הממד הגופני, קרי - לאחר המוות.

מעשה מרכבה - היכרות עם האמת

מי שיזכה לסודות 'מעשה מרכבה' יכיר את המציאות כפי שהיא באמת. במציאות זו אין 'רע', במובן שתרגלנו להתייחס למונח 'רע'. ישעיהו הנביא תיאר את הקב"ה כך: "יוצר"

סייפת הפסקה האחרונה שראינו במאמר הקודם הצריכה הרחבה. נזכיר שוב את לשון קודשו של הרב:

"ופתחי השערים של מעשה בראשית הם הם גורמים עצמיים לפתיחת שערי מעשה מרכבה, שהיא ההנהרה העליונה, המסגלת את החושים ואת הרצונות, את ההכרות ואת ההרגשות, להאחו בעומק הרעיוניות האיתנה, מקור חיים תמימים ונצחיים, עד שהחיים הולכים באומץ קדושתם לנצח כולו את המות, והטוב ממתיק כולו את כל הרע כליל!"

הסברנו כי אופן החשיבה של האדם המערבי בשתי המאות האחרונות, הכשיר את הדור ללמוד את 'מעשה בראשית' כבר בבית הספר היסודי וקל וחומר בתיכון ובאקדמיה. אופן החשיבה הזה תואם את שיטת החשיבה הקבלית, אשר מדברת בצורה התפתחותית ואשר דורשת העמקת חקר להבנת האמת. בשל כך, עם הפיכת 'מעשה בראשית' לחכמה שנדרשת ברבים, הוכשר הדור ללימוד 'מעשה מרכבה' גם כן.

מהי סייפת הפסקה? מה הקשר בין לימוד 'מעשה מרכבה' לניצחון החיים את המוות? מה המשמעות של ניצחון זה? מה המשמעות של טוב שממתיק את הרע? ומה זה קשור ללימוד 'מעשה מרכבה'?

כשהוא לא במידה הוא מכונה 'קליפה', או לחלופין, לנתק את הקשר שבין החול לקודש (שזה סוד חטא עץ הדעת על פי הקבלה) ובכך לעבור מצד הקדושה לצד הטומאה. כך למשל, חיי אישות בין גבר לאישה הם דבר מבורך. על חיבור זה חלה קדושה. האדם בעולם הזה מתדמה לפעולות שחלות בעולמות העליונים במהויות רוחניות גבוהות. משום כך, אומר החתן לכלתו "הרי את מקודשת לי". קדושה יש כאן (ולא רק לשון זימון כהבנת הפשטנים, אלא גם שניהם). לעומת זו, רואות הדתות האחרות בחיבור בין הגבר לאישה כחטא. על כן מי שרוצה להיות בצד הקדושה צריך להתנזר לחלוטין מחיבור שכזה. התוצאה היא הרת אסון. מי ששומר את דרך היהדות חי עם אישה אחת, מכבדה כגופו, ויש להם עיתים מזומנים לייחוד. המעשה איננו מצד החול, אלא מצד הקודש במלואו. לעומת זאת, בדתות האחרות, לאחר שניתקו את הקודש מן החול, הביאו למצב בו כבר אין לאדם מה להפסיד או להרוויח. הוא ממילא בצד החול. הוא מנותק מן הקודש. על כן, כבר אין לו מידה וגבול וכלו משתעבד לצד החומרי שבדבר.

מציע לחזור לפסקה הקודמת ולקרוא אותה ברצף יחד עם הפסקה הבאה:

"הרוחניות הולכת היא ומתעלה באדם ובעולם, בכל רגע של חיים. וההשכלה העליונה תופשת בהכרתה את הריקום של העילוי, והיא מתעדת מרב זיו, ומעדת את העולם כלו. כשהרוחניות משתלמת בקצבתה, וחפצה היא מרוב עדנה ושבעון להעתיק את כחותיה לככר יותר לשדי, כל הסביבה מסתגלת לזה, והד קול העונג מקצה העולם ועד קצהו נשמע. לאור טוב זה, למבט כזה, על אותה האפלה, שחכמת החיים הבינונית קוראה זה מות, מחכה העולם. וההחלטה של הליכה באור האמת העליונה היא מביאה אותו אל מעמד איתן כזה."

בראשית הפרק (הובא בגליון הקודם) כתב הרב בהדגשה:

"עד שאי אפשר עוד להסביר גם אמונה פשוטה לאנשים בינונים, כי אם על פי הרחבת הצעת רזי עליון, שהם עומדים ברומו של עולם."

אור ובורא חֲפֵץ עֲשֶׂה שְׁלוֹם וּבֹרָא רַע אֲנִי ה' עֲשֶׂה כָּל אֱלֹהִים (ישעיהו מה, ז). שבח הוא לקב"ה שהוא ברא את הרע, כפי שהוא ברא את הטוב. נמצא שהבנתנו את הרע שגוייה. האינסטינקט האנושי של האדם המאמין הוא, שאת הצד הטוב, את הקדושה, ברא ה' ואילו הצד הרע, צד הטומאה (או הקליפה), כאילו מתקיים מעצמו. המקובלים הזהירו מאוד מפני השקפה כזו שהינה אלילית ומובילה לשניות שהיא בעצם עבודה זרה (ראה למשל: הקדמת הרב יעקב קאפיל (התקמ"ז - 1787) בעניין ד' עולמות: "ואפילו סיטרא אחרא יש בו מעט ניצוץ קדושה המחייה, בסוד הכתוב: 'זמלכותו בכל משלה', כידוע ליודעי חן, שאם לא תאמר כן, הרי עשיתיו אותו רשות בפני עצמו'; וראה עוד: תיקוני הזהר, תיקון ס"ט, קטז, ע"ב). הקדימו הרמ"ק (רבי משה קורדיברו, 1522-1570) בספרו 'תומר דבורה', שם עיקר זה חוזר לכל אורך הספר.

נמצא שהרע לא צריך להשתנות אלא לעבור תהליך המתקה ועל כך נרחיב בזמן אחר אי"ה.

המתקת הדינים

"התפיסה השכלית הרוחנית העליונה, כשם שהיא מתממת את הרצון האישי, ומעדנת את הקשר החברותי, היא פותחת את החושים הגשמיים והרוחניים להתקשר עם המציאות כמו שהיא, והעושר והעדן, הנזי והנצח שלה הולך ומתגלה לפניה. החיים שבגויה נעשים רחבים, טהורים, קדושים ועדינים, והחיים שמחוץ לגויה וממעל לה, מאירים תמיד בכל נגהם."

ישנו פער קיצון בין האסלאם והנצרות לבין היהדות. היהדות, על פי חכמת הקודש, לא מכירה במציאות 'אמיתית' של רע. על כן הכל בא משורש גבוה, ממקום של טוהר. כל המציאות, גם זו הגשמית, בנוייה כך שניתן יהא להוציאה אל הפועל בקדושה, שמביאה אל השלווה האמיתית ולהרגשת השלמות. האדם יכול ליטול את הקודש ולאבד את הפרופורציה בהתמכרות לצד החומרי שחל על הקודש (חול', מלשון שהוא חל על הקודש ולכן

החיים נטולי תכלית. סטיב ג'ובס הכריז על עצמו כאתאיסט כל ימיו. לקראת מותו הוא אמר לכותב הביוגרפיה שלו, אייזיקסון, שהוא מאמין באלוהים בחמישים אחוז. מה קרה? שאל אייזיקסון. מה שינה את דעתך? ג'ובס השיב שלא נראה סביר שהאדם עושה בחייו כל כך הרבה, יוצר ומשנה מציאות ואז, לפתע, הכל נעלם. אולי זו הסיבה שלא עשינו באפל מעולם מתגים, אמר ג'ובס (אייזיקסון בראיון לרשת CBS משנת 2011). החיים מראים שכל הקיים פה קיים לתכלית מדויקת. הייתכן כי מציאות האדם, דווקא היא, נטולת כל תכלית? הרב ידבר עוד הרבה על המוות ועל משמעותו. נביא קטע קטן ממה שאנו עתידים לפגוש:

"המות הוא חזיון שוא, טומאתו היא שקרו. מה שבני אדם קוראים מות הרי הוא רק תגבורת החיים ותעצומתם. מתוך השקיעה התהומית בקטנות, אשר יצר לב האדם השקיע אותו בה, הרי הוא מצייר את תגבורת החיים הזאת בצורה מדאיבה וחשוכה, שהוא קוראה מות. מתעלים הם הכהנים בקדושתם מהקשבה שקרית זו, שאי אפשר להמלט ממנה כל זמן שהממשל הכזבי כל כך שולט בעולם, כי אם בהעברת העינים מהמחזה המביא את רשמי ההטעאה הללו אל הנפש, 'על כל נפשות מת לא יבא', 'לנפש לא יטמא בעמיו'" (אורות הקודש ב', עמ' ש"פ).

בסיום הפרק שלנו מבהיר הרב שרק הדעות העליונות, היינו, הדעות על פי חכמת הסוד, מסוגלות להעלות את האנושות למציאות המיוחלת:

"רק דעות עליונות, שהן נובעות ממקור עליון של חיים עליונים, ישיבו להעולם וכל אשר בו, לכל הנשמות העשוקות הערטילאות, ולכל שוכני מאפלות בגויות חולות, הרוסות ומזוהמות, את עז גבורת חייהם, את ברק יפעת נצחם. ושלום העולמים, והדר הרוחות לכל בשר, ישוב ויגלה, בגאון עז, ממעל לכל הגה ורעיון מוגבל".

לאחר שקורא הרב לאנשים מסויימים 'בינונים', עתה הוא קורא לחכמת החיים שקוראת לחידלון הפיזי 'מוות', בשם 'בינונית'. התרגלנו לפרש את המילה 'בינוני' כמשהו שנמצא בין הטוב לרע. אבל המילה בינוני באה מלשון 'ביניים', והיא גם משמשת לתיאור מצב ביניים. בין דבר אחד לדבר אחר. מה שנמצא באמצע הדרך. הרב, כמו הרמח"ל, קבע כיסוד לשיטתו כי העולם הולך ומתעלה. העולם הולך בכיוון אחד, אל עבר התיקון המלא ועל כן הוא הולך ומתעלה. לכן, אנשים שעזבו את הדת שלהם כשהיא בנויה על יסודות פגאניים, לרבות יהודים שתפסו את היהדות בצורה פגאנית, והגיעו לחילונות, עשו את מחצית הדרך. הם מחקו את היסודות הפגאניים מהדת. עתה הם פנויים להתעלות נוספת להבנת שורש המציאות ללא היסודות האיליים. אנשים במצב זה קוראים על ידי הרב, לדעתי הלא מחייבת, 'בינונים'. הם בין המצב הקודם (פגאניות) למצב המיוחל (קדושה על פי חכמת הקודש). לכן חכמת הטבע שעוסקת רק בחומר, ללא אלילות אך גם ללא חכמת הקודש, קוראה 'חכמה בינונית'.

תיקון עולם בדעות עליונות

"החיים החברתיים עם כל מילויי תקוניהם, החופש השכלי וההרגשי עם כל הרחבתם, אומץ הרוח וגבורת הבשר עם כל חסנם ויפים, כל אלה יחדיו יחברו למשאלות הנצח, שרק הן בהפתרון תעמודנה לעולם בשעת דחקו".

העולם הולך ומתעלה ועל כן הוא הולך ונהיה מוסרי יותר. בשל כך מתרבה חופש הדיעות וחופש הפעולה. האינדיבידואל מתרומם בתרבות המערבית לפסגת סולם הזכויות. החופש הזה מאפשר לו לחשוב בנחת וללא מורא. להתנתק מדעות קדומות. לעמוד על שורשי המציאות. עתה יכול האדם להגיע לתשובות שאין בחכמת הטבע להשיב. עתה הוא יכול להבין את שורשי המציאות ואת משמעות הקיום ותכלית חייו. בהצלחתו, יהיה פטור הוא משאלת המוות. הרי שאלת המוות קשה, רק משום שבשל המוות נראים

המשטר המדיני לפי היהדות (ד)

מדינת ישראל לאור ההלכה

הרב אורי שרקי

הרי אין מצווה לאכול בשר, ומכאן, "ואמרת" משמעותו 'כשתרצה'. לביטוי "ואמרת" יש קונוטציה של רשות.

עתה נחזור לפרק י"ז ונראה את המשך הדברים בפסוק ט"ו:

שׁוּם תִּשִׂים עֲלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ בּוֹ: מִקְרֵב אַחֲרֶיךָ תִּשִׂים עֲלֶיךָ מֶלֶךְ לֹא תוּכַל לָתֵת עֲלֶיךָ אִישׁ נְכָרִי אֲשֶׁר לֹא-אַחֲרֶיךָ הוּא.

אם כן, פסוקים יד וטו לכאורה מדברים בשפה הפוכה זה מזה. אם היינו מנתקים את פסוק טו מפסוק יד, המסקנה הייתה שיש מצווה למנות מלך. אבל בקריאה רצופה משתמע שזו אופציה בלבד. כשתרצה - יש מצווה כיצד לעשות זאת: "אשר יבחר ד' אלהיך בו" או שהמלך ייבחר מקרב אחיך וכו'.

עניין זה מצוי במחלוקת התנאים במסכת סנהדרין. רבי יהודה ורבי נהוראי נחלקו אם יש מצווה להעמיד מלך או לא. רבי יהודה אומר: "שלוש מצוות נצטוו ישראל בכניסתם לארץ..." (כ, ב) והראשונה שבהן היא להעמיד מלך. לעומתו אומר רבי נהוראי, שכל פרשת המלך באה כתוצאה מבקשתו של העם. במסכת סנהדרין הדבר נשאר במחלוקת, אבל בתלמוד הבבלי מפשט הסוגיה נראה שהשיטה המרכזית היא שיש מצווה להעמיד מלך.

שום תשים עליך מלך?

עדיין נותר לפנינו עניין שאינו מבורר בסוגיה: מהו המשטר האידיאלי? האם יש העדפה למלך, או שמא צורת השלטון המועדפת היא היעדר מלך בכל צורה שהיא?

כידוע, הנושא מוזכר כבר בספר שמואל. העם מבקש משמואל שימליך עליו מלך, והנביא מתנגד. בסופו של דבר הוא נענה להפצרותיהם וממליך את שאול. אבל השאלה היא מדוע מלכתחילה התנגד שמואל למלוכה?

כמו כן, בימי השופטים ביקש העם מגדעון להיות מלך וגדעון סירב. הוא דחה את בקשתם באומרו: "ד' ימשל בְּכֶם" (שופטים ח, כג), ואכן התנגדותו התקבלה.

גם יחס התורה לנושא הוא אמביוולנטי. בספר דברים, בפרק י"ז פסוק י"ד נאמר:

כִּי-תִבְּאֵ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ וּירְשָׁתָהּ וַיִּשְׁבְּתָהּ בָּהּ; וְאָמַרְתָּ אֲשִׁימָה עָלַי מֶלֶךְ כְּכָל-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבֹתַי.

מה פירוש הביטוי "ואמרת"? כדי לברר זאת נתבונן בפסוק אחר בספר דברים (יב, כ):

כִּי-יִרְחִיב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת-גְּבוּלְךָ כְּאֲשֶׁר דָּבַר-לָךְ וְאָמַרְתָּ אֲכַלָּה בָּשָׂר כִּי-תֵאָוֶה נִפְשֶׁךָ לֶאֱכֹל בָּשָׂר כְּכָל-אֲוֹת נִפְשֶׁךָ תֹאכַל בָּשָׂר.

רבנו יצחק אברבנאל, ששימש כשר האוצר אצל מלך פורטוגל ואצל מלך ספרד, היה עד לרעות החולות בתקופת שלטונו.

והיום הזה ראינו כמה ארצות שהנהגותיהם על ידי השופטים ומושלים זמניים נבחרים ביניהם... והמה רודים בעם העושים בענייני המלחמות... הלא ידעת אם לא שמעת כי ארץ רבה [רומא] שהייתה מושלת בכל העולם אכלה כל הרעה... על ידי הקונסוליוס [כשהקונסוליוס שלטו ברומא]... אמנם אחר כך הייתה למס... ועוד היום שררת ונציה הגברת רבתי בגויים שרתי במדינות ומלכות פלורנציה [פירנצה] צבי היא לכל הארצות [תחת שלטונה של משפחת מדיצ'י] ומלכויות אחרות גדולות וקטנות אין מלך בהם והם מתנהגים על פי מנהיגים נבחרים לימים קצובים. והנה המלכויות הנבחרות אשר אין בהם נפתל ועקש לא ירים איש את ידו ואת רגלו על כל דבר פשע והמה כובשות ארצות בחכמה ובתבונה ובדעת וזה כולו ממה שיורה שמציאות המלך בעם אינה הכרחי כמו שהזכיר הרב...".

רבי יהודה לא התכוון לומר שיש מצווה חיובית להעמיד מלך, טוען רבי יצחק אברבנאל; ויצוין כי דבריו אלה צוטטו במבוא לחוקה האמריקאית, שם הוא הובא בתור אחד מאבות הרעיון הדמוקרטי.

אם כן נשאלת השאלה האם צריכים הרבנים לקבל את דעת רבנו יצחק אברבנאל או את דעת הרמב"ם?

העיקרון בהלכה הוא שכאשר יש רוב מוחלט של הפוסקים, מכריעים כדעת הרוב המוחלט, אלא אם יש ראיות מוצקות שרוב הפוסקים טעו, וזה דבר נדיר. לכן מוכרחים לומר שיש מצווה להעמיד מלך. אבל אם כך הדבר, לא מובן פסוק י"ד שלעיל: מה פירוש הביטוי "ואמרת"?

לעומק העניין הזה ירד הנצי"ב מוולוז'ין, וכך הוא כותב בפירושו 'העמק דבר' על התורה (דברים יז, יד):

ואמרת אשימה עלי מלך - אין הפירוש אמירה כמשמעו בפה, אלא כלשון ואמרת אוכלה בשר וכדומה. אכן לפי לשון זה היה במשמע שאין זה מצווה במוחלט למנות מלך אלא רשות כמו ואמרת אוכלה בשר והרי ידוע בדברי חז"ל שמצווה למנות

אמנם בתלמוד הירושלמי כתוב הפוך, וגם במדרש דברים רבה (תורת ארץ ישראל) משתמע שמלכות איננה רצויה. כמו כן רבי סעדיה גאון בפירושו לתורה כותב במפורש "ואמרת": אם תרצה - "שום תשים עליך מלך". אם כן רבנו סעדיה גאון, דמוקרט מובהק, מתנגד להעמדת מלך.

לעומת זאת, הרמב"ם וכמעט כל הפוסקים סוברים שיש מצווה חיובית, אחת מתרי"ג מצוות, להעמיד מלך בראש המדינה. ואם כך הדבר, מדוע הרבנים במדינת ישראל אינם יוצאים בהכרזה ברורה שיש לבטל את מוסד הכנסת ולהעמיד מלך? זאת נברר בהמשך.

מלכות או דמוקרטיה?

המתנגד הגדול לשלטון מלוכני מבין חכמי ישראל הוא רבנו יצחק אברבנאל (1437-1508), וכך הוא כותב בפירושו לתורה:

ההקדמה האחת, ראוי שנדע אם המלך הוא דבר הכרחי ומחויב בעם חיוב עצמי או אפשר בלתי. וכבר חשבו הפילוסופים שהוא כן ושרות מלך לעם בקיבוץ המדיני כיחס הלב בגוף הבעל חי שיש לו לב וכיחס הסיבה הראשונה אל העולם הכולל...".

ובהמשך:

"...תהיה באמת מחשבתם בחיוב המלך וחיותו כוזבת לפי שאינו מבטל שיהיו בעם מנהיגים רבים מתקבצים ומתאחדים ומסכימים בעצה אחת ועל פיהם תהיה ההנהגה והמשפט וזהו כנגד התנאי הראשון. ולמה לא תהינה הנהגותיהם משנה לשנה או לשלוש שנים כשני שכיר או פחות מזה ובהגיע תור שופטים ושופטים אחרים יקומו תחתיהם ויחקרו את פשעי הראשונים באמונתם ובאשר ירשיעו ישלם כל אשר הרשיע לעשות וזהו כנגד התנאי השני ולמה לא יהיה גם כן יכולתם מוגבל ומסודר כפי הדתות והנימוסים הדין נותן שיחיד ורבים הלכה כרבים ושיותר קרוב להיות הפשע באדם אחד כמו שאמר חמת מלך מלאכי מוות, משיחטאו אנשים רבים בהיוסדם יחד כי אם האחד יטה מני דרך ימחו האחרים בידו ובהיות הנהגותיהם זמניות והם עתידיים לתת את הדין אחרי ימים מועטים יהיה מורא בשר ודם עליהם. ומה לנו להביא על זה טענות שכליות הנה הניסיון גובר על ההקש. הביטו וראו הארצות שהנהגתם על ידי המלכים...

משום הכי לא אפשר לצוות בהחלט למנות מלך כל זמן שלא עלה בהסכמת העם לסבול עול מלך.

הפסוק בספר דברים אומר: "ואמרת אשימה עלי מלך ככל- הגויים אשר סביבותי". מה פירוש האמירה הזו "ככל הגויים"? האם זהו דבר שלילי או חיובי? רגילים לומר שזה שלילי, אבל אצל הנצי"ב זה חיובי. זו האינדיקציה לכך שהגיע הזמן לעבור למשטר מלוכני. וכך הוא כותב:

על פי שרואים מדינות אשר סביבותיהם מתנהגים בסדר יותר נכון,

ורואים שהמדינות המלוכניות מתנהלות בצורה טובה יותר מהמדינות האחרות.

או אז מצוות עשה לסנהדרין למנות מלך והא ודאי אי אפשר לפרש שאין זו מצוות עשה כלל אלא כמו ואמרת אוכלה בשר...

ובהמשך:

משום הכי כל משך שלוש מאות שנה שהיה המשכן נבחר בשילה לא היה מלך והיינו משום שלא היה בזה הסכמת העם.

לפי הנצי"ב, מצב התרבות הפוליטית של החברה מסביבנו קובע את המצווה להעמיד אצלנו מלך. מבחינה דתית הדבר מעורר תמיהה רבה: כיצד ייתכן שהתנאי לקיום מצווה מן התורה, אחת מתרי"ג מצוות, יהיה תלוי במצב התרבות הפוליטית אצל הגויים? מצאנו מצוות שתלויות בכל מיני תנאים, אבל תנאי כזה, שמחייב לבדוק ולחקור מהו המשטר המועדף כעת אצל אומות העולם, הוא תמוה מאוד.

מלך [לפחות לפי דעת רבי יהודה ולפי דעת רוב הפוסקים והרמב"ם] ואם כן למה כתוב ואמרת?

וכאן מגיע החידוש המרכזי והחשוב של הנצי"ב:

ונראה, דמשום שהנהגת המדינה משתנה...

מקור קביעה זו של הנצי"ב שהנהגת המדינה משתנה הוא אריסטו, כפי שציינו בתחילת המאמר.

...היא מתנהגת על פי דעת מלוכה [שלטון מלוכני] או על פי דעת העם ונבחריהם [דמוקרטיה] ויש מדינה שאינה יכולה לסבול דעת מלוכה,

למשל, הצרפתים. יש לזכור כי דברים אלו של הנצי"ב נכתבו תחת שלטונה של רוסיה הצארית בסוף המאה ה-19. באותם ימים הייתה תסיסה אנטי-מלוכנית באימפריה הרוסית והנצי"ב היה צריך להיזהר בדבריו. למרות זאת הוא כותב בצורה ברורה:

ויש מדינה שבלא מלך הרי היא כספינה בלא קברניט ודבר זה אי אפשר לעשות על פי הכרח מצוות עשה, אי אפשר לומר שנשנה את המשטר כי יש מצווה,

שהרי בעניין השייך להנהגת הכלל נוגע לסכנת נפשות שדוחה מצוות עשה.

לתורה ברור מראש שהמצווה להעמיד מלך לא תוכל לצאת אל הפועל בגלל פיקוח נפש. למשל בימי השופטים, לו היו מעמידים מלך משבט אחד, סביר להניח שבני שבט אחר היו מתנקשים בחייו. יתירה מזאת, העמדת משטר שאיננו מתאים להנהגת הכלל הרי זו סכנת נפשות לציבור כולו. לכן מצוות עשה נדחית מפני פיקוח נפש כמפורסם.

"...יסוד הנס של חנוכה בא להודיע על סגולת רוח הקודש השורה בישראל..."

שהוא המקיים את החומרות ואינו תלוי בה, ודבר זה אין בשום רוח ותרבות של חול.

ועל כן רצוי היה שהצד החומרי שהוא כלי לתוכן הרוחני,

יהיה גם הוא בהידור ובשלימות..."

אהבת ד'

מידות הראיה - אהבה, פיסקה ג

הרב יצחק חי זאגא

נצחי, ובעד הרע יגיע לעונג נצחי, יבחר בראשון
ויברח מן האחרון. (שמונה קבצים, קובץ א תקיח)

לאמור: המחשבה המקובלת בעם ישראל היא
כי גם אם היה מצב דמיוני והזוי לגמרי, של
עולם הפוך ומעוות חלילה, אשר בו בעד עשיית
הטוב בעיני ד', היה האדם סובל עונשים, ובעד
עשיית הרע, היה מגיע לעונג נצחי, הפוך
ממצבו המתוקן של עולמנו, היה האדם היהודי
בכל זאת בוחר בעשיית הטוב! כי עד כדי כך
מגיעה אהבת ד'. לכאורה, מחשבה זו נוגדת כל
הגיון, אבל הרב ממשיך ומסביר:

**הרציונליים חלקו על זה, ואמרו שלא ייתכן
הדבר, כי סוף הנקודה הוא הסבת העונג
ומניעת הצער מעצמו.** (שם) הרציונליים -
הרואים בהיקש השכלי חזות הכל, ומבלי
להעמידו במבחן המציאות - סברו שלא
ייתכן הדבר. להבנתם, האדם לא יהיה מוכן
לעשות דבר שמיסב לו צער, שהרי תכלית
נקודת המטרה שלו, היא הסבת עונג ומניעת
צער מעצמו. על כן, לדעתם, אם באותו עולם
דמיוני הפוך ואומלל, היתה עשיית הטוב בעיני
ד', גורמת צער לעושיה, באופן מוכנה וקבוע,
לא היה האדם אוהב את ד', ולא היה עושה
מצוותיו. לכאורה, נשמע מאד הגיוני. היכן,
איפוא, היא הטעות שלהם?

ממשיך שם הרב, **אבל הם לא ראו כי אם את
ההיגיון ולא את המציאות.** המחשבה אומרת

פיסקה ג

אי אפשר שלא לאהוב את ד', ואי אפשר שלא
יצמיח כח אהבה מתוקה ומוכרחת זאת צמח מעשי.
לאהוב ולפעול בפועל ובמעשה כל המתיחש לטוב
ביחש להשגת אור ד'. אי אפשר שלא לאהוב את
התורה והמצוות, שהן כל כך קשורות בטוב ד'. אי
אפשר שלא לאהוב את היושר ואת הצדק, את הסדר
הטוב והמעולה, המסבב טוב לכל, שהוא קשור יפה
באמיתת המציאות וברעיון הלב ביחש המעולה
שלפי גדלו ותפארתו אנו קוראים אותו ומתגלה בו
חפץ ד', מה שהוא נעלה מכל זה, ומיוחד מכל זה,
ומרווה נעימות לנשמת כל חי יותר מכל מה שכל
רעיון יוכל להתנשא. ואי אפשר שלא להתמלא
אהבה לכל בריה, שהרי שפע אור ד' בכל הוא
מאיר, והכל הוא התגלות חמדת נועם ד', חסד ד'
מלאה הארץ.

התורה מצווה: "ואהבת את ד' אלוקיך..." (דברים
ו. ה) איך אפשר לצוות על אהבה?!

הכרחיות אהבת ד'

ומרן הרב זצ"ל קובע בפיסקה שלפנינו **כי אי
אפשר שלא לאהוב את ד'.** מדוע?

במקום אחר כותב הרב:

המחשבה על דבר אהבת אלוקים השגורה היא, שאם
בעד הטוב בעיני ד', יצוייר שיסבול האדם עונש

הפרטיים והכלליים, הינם רק תוצאות ומילואים ליסוד החיים העיקריים... כל שאר מדרגות החיים, בכל גווניהם השונים, אינן אלא תוצאות והשלמות, הסוכבות את מרכז החיים הישראליים, את יסוד כל החיים, המונח באהבת ד'.

זאת היא התכונה שלנו הקבועה והקיימת, שהיא אינה צריכה לא מחקר ולא פילוסופיה, ולא שום תבלין שבעולם, לקיומה ולעצם הווייתה. וכל מה שאנו מרחיבים ומשכללים את הדעה וההכרה אינה כי אם כדי ליתן מקום ומרחב להתכונה האלוקית העצמית הזאת, שתתפשט ותתגלה ביותר... האהבה שלנו עצמה, היא קבועה וקיימת בדבר ד', ואינה זקוקה לשום הסבר, ולא לשום דבר אחר לצורך קיומה. היא עצם מציאות חיינו האלוקיים, החזקה מכל מציאות נבראת. כל מה שאנחנו מרחיבים ומשכללים את הדעת וההכרה, אינו לשם עצם קיומה, אלא לשם התפשטותה והתגלותה והשפעתה על כל העולם.

ועוד ממשיך הרב (בפיסקה שלפנינו) **ואי אפשר שלא יצמיח כח אהבה מתוקה ומוכרחת זאת, צמח מעשי. לאהוב ולפעול בפועל ובמעשה כל המתייחס לטוב ביחש להשגת אור ד'.** אמנם, לימדנו מרן הרב לעיל, שאהבת ד' בעצמותה, אינה זקוקה לשום פעולה מעשית. היא עצם החיים ואושרם. יחד עם זאת, אהבת ד' במתיקות הנפלאה כשלעצמה, מוכרחת להצמיח צמח מעשי, כדרכם של אוהבים. אוהב ד', מבקש כל הזמן קרבת ד', ועל כן, פועל הוא לעשות כל פעולה שיש לה יחש וחיבור אל הטוב האלוקי, שעל ידה יזכה לחוש ולהשיג את אור ד' האהוב.

התורה, המצוות והמידות - הן מתוך אהבת ד'

אי אפשר שלא לאהוב את התורה והמצוות, שהן כל כך קשורות בטוב ד'. סיפר הרב הנזיר זצ"ל: "כשנשאל הרב בראשית עריכת מאמר הקודש, מה גדר הקודש? והתשובה היתה, המתגלה מתוך התורה שהוא הרצון העליון. והרגשתי שרבינו לא נתן כל גדר לקודש,

רק שאהבת ד' כשהיא מתגברת, מביאה היא את האדם עד לידי מצב כזה, ששום חשבון שבעולם לא יוכל לנצחה, כי אין החשבון וההיגיון מנצח את ההוויה, כי אם ההוויה מנצחתם, שהם בעצמם אינם כי אם איזה גילויים קלושים מעצם ההוויה המליאה, שהם נחשבים לעומתה כדמות אבק דק. היינו: כשהמחשבה מנסה "להתווכח" עם המציאות האלוקית, סופה של המציאות האלוקית לנצח. המציאות היא, שאנחנו חלק מהווייתו האינסופית של הבורא יתברך. אנחנו - 'אחד' איתו לגמרי. שכן זו המציאות של הווייתנו. מחשבות על עונג וצער, שכר ועונש, לעולם לא יוכלו לנצח את עצם ההוויה האחדותית המציאותית הזו. על כן, שום חשבון ושום היגיון, לא יוכל לנצח את האהבה, אהבת ד'. אנו יונקים את עצם הווייתנו ממציאותו יתברך. החיבור האחדותי אליו יתברך הוא הכרחי יותר מכל הכרח זו ובלשון הרב שלפנינו, אי אפשר שלא לאהוב את ד'.

החיים הישראליים רק בנקודת ד'

הדברים נכונים באשר לכל הנבראים, אבל בני עם ישראל מגיעים למדרגה גבוהה יותר. שהרי **התכונה הישראלית האמיתית, הקבועה בעומק הנשמה העברית, היא ברכת אברהם אבינו ע"ה, שהעיד עליו הכתוב: "זרע אברהם אוהבי" (ישעיהו מא).** (אגרות הראיה, מד) מקור תכונתם של ישראל, המחוכרים לד', בחיבור אחדותי עליון וניכר, יותר משאר הנבראים, היא משל אברהם אבינו, תכונת אהבת ד'.

עצם החיים הישראליים הם כלולים רק בנקודת אהבת השי"ת, ואהבת שמו ית' דווקא בשם ד' אלוקי ישראל. בתוך עצם זרימת חיינו, החיים הישראליים, זורם אור ד', ומתגלה בהוויה. אנחנו הצינור האלוקי החי והנושם, דרכו נמשכים החיים לכל ההוויה. חיבור הווייתנו אליו יתברך באחדות גמורה, עושה את אהבתנו לד' אלוקי ישראל, למרכז כל החיים הישראליים.

כל יתר תנאי החיים הרבים והרחבים,

מה שכל רעיון יוכל להתנשא. בדרך זו כותב גם המהר"ל בתחילת "נתיב התורה" בספרו 'נתיבות עולם'

אהבת הבריות מתוך אהבת ד'

מסיים הרב ואומר, שמתוך הכרחיותה של אהבת ד' המתוקה, בא גם ההכרח לאהוב את כל בריותיו. כי אחרי הגילוי המעולה שבתורה שאין דומה לו, יש התגלות של אור ד' גם בכל נברא. **ואי אפשר שלא להתמלא אהבה לכל בריה, שהרי שפע אור ד' בכל הוא מאיר, והכל הוא התגלות חמדת נועם ד', חסד ד' מלאה הארץ.**

אמנם, אהבה זו, אהבת הבריות, מחוברת גם היא לאהבת תורה ומצוותיה, בתור הסדר האלוקי של העולם והנבראים כולם. ובלשונו:

כל חטא, אפילו הקל שבחטאים, מטביע בקרב האדם שנאה לאיזו בריאה, ועל ידי התשובה חוזרת האהבה להאיר. כן כותב הרב (אורות התשובה פרק יב, ד)

כל חטא הוא יציאה מהסדר, פגיעה באהבה הגדולה, שבירת ההרמוניה. התשובה מחזירה את האדם לתורה, לאהבת ד', המתגלה בתורה, ומתפשטת על כל הנבראים. אהבת ד', היא **יסוד כל המציאות כולה, ועל כן היא הכרחית לחלוטין. הכרחיות קדושה זו, היא מתיקות החיים.**

לעומק מהותו, קודש הקדשים, כי אם הקודש המתגלה בקידוש ה'. בן אנוש אינו יכול לתפוס אינסוף. אז איך יוכל להכיר באינסוף ועוד להתחבר אליו באהבה? אי אפשר להגדיר את הקודש, ואי אפשר לתפסו. הקב"ה ברחמיו נתן לנו את התורה, שעל ידי לימודה וקיום מצוותיה, אנו יכולים להידבק באורו הגנוז בה. התורה והמצוות, הן ההתגלות העיקרית של הקב"ה אלינו". כשם שאהבת ד' היא אהבת מתוקה ומוכרחת, כך היא גם אהבת התורה והמצוות.

אי אפשר שלא לאהוב את היושר ואת הצדק, שהרי הן מידותיו של הקב"ה בכבודו ובעצמו וכשם שאהבתו מוכרחת, כך אהבת היושר והצדק שמתגלים בתורה, היא אהבה מתוקה ומוכרחת. **את הסדר הטוב והמעולה, המסבב טוב לכל,** התורה היא הסדר הטוב והמעולה של העולם כולו, הנותן לעולם את בריאותו, ומביא לכל הברואים כולם, את טוב ד'. הסדר שבתורה ומצוותיה, **שהוא קשור יפה, באמיתת המציאות וברעיון הלב,** קשור לאור ד', במציאות באמת וברעיון הרוחני, **ביחש המעולה** ביחס המעולה ביותר שיש לאדם עם אור ד', **עד שלפי גדלו ותפארתו של היחס הזה, אנו קוראים אותו ומתגלה בו חפץ ד',** התגלות רצון ד', המתגלה אלינו בתורה. כשלפי האמת, מאיר בתורה אור אינסוף, **מה שהוא נעלה מכל זה, ומיוחד מכל זה,** עד שהביטוי חפץ ד' אינו יכול לתאר את תוכן אור ד' שבתורה, **שיוּרד ומרווה נעימות לנשמת כל חי יותר מכל**

"בכל אדם מישראל יש צד כהונה,
מפני שבכללם המה ממלכת כהנים וגוי קדוש.
והתשוקה הפנימית לקדושת החיים ולדעת התורה,
גנוזה היא בעומק הלב הישראלי.
...ואותו הפך הקטן, העולם הפנימי הגנוז,
שמונח בחותמו של כהן גדול, לא יכלו היוונים לטמא"

(ההד, שנה ה'ז)

'חבש פאר' - 'מצווה כמאמרה'

הרב יוחנן פריד

לפרסום חוברת שהפכה עתה לספר של ממש.

מִן הַרְבַּז זַ"ל מַעֲנִיק לְתַלְמִידָיו אֱלוֹ מֵאִמְרוֹ מִפְתַּח' כְּהִקְדָּמָה לְסִפְרוֹ בְּשֵׁם 'מִצְוָה כְּמֵאִמְרָה' בִּיטוּי הַלְקוּחַ מִדְּבַרֵי רַבֵּי חִינְנָא בְּרֵי אִידִי: "כֹּל הַעוֹשֶׂה מִצְוָה כְּמֵאִמְרָה - אֵין מִבְּשָׂרֵין אוֹתוֹ בְּשׁוֹרֹת רַעוּת" (מִסְכַּת שֶׁבֶת דָּף סג,א) וְנִרְאֶה הַדְּבַר כִּי בְּכַךְ נִתְכוּן הוּא לְהַסְבִּיר גַּם אֶת מַשְׁמַעוֹתָיו שֶׁל הָעֵינִין כּוֹלוּ. בְּהַסְבֵּרוֹ

לְדַבְרֵי חַז"ל אֱלוֹ הוּא מְבַהֵר כִּי בְּמַשְׁמַעוֹתָיו שֶׁל בִּיטוּי יִיחֻדֵי זֶה הֵיא לְהַדְגִּישׁ וּלְלַמֵּד כִּי רַק קִיּוּם כָּל הַמִּצְוּוֹת, וְכַמוֹכֵן שֶׁמִּצְוּוֹת הַתְּפִילִין בְּכֻלָּן, בְּכָל הַיֶּקֶף וְעוֹמֵק כּוּוֹנֹתֵיהֶן עִם הַדְּקוּק בְּפִרְטֵיהֶן, הֵם - יִסוּד שֶׁפַע הַקּוֹדֵשׁ וְאוֹר הַטּוֹב אֲשֶׁר הוּא הַמְּקוּר וְכֹחַ הַחַיִּים הַבָּאִים אֶל הָאָדָם וְאֶל עוֹלְמוֹ.

אִפְשָׁר, שֶׁהַדְּבַר מֵתְקַרֵּב לְהַבְנִיחַ דּוּוֹקָא בְּתַקּוּפַתְנוּ בְּהַ יְכוּלִים אֲנוּ לְהַמְשִׁיל רַעִיּוֹן זֶה לְפִרְטֵי-הַפְּרָטִים הַזְעִירִים בְּיוֹתֵר הָאֲצוּרִים בְּתוֹכֵי 'מַח' הַמַּחֲשֵׁב' וְאֲשֶׁר רַק בְּסִידוּרָם הַנְּאֻוֹת וּבְחִיבוּרָם הַנְּכוּן יַעֲלֶה 'פְּלֵא מִיכֵינֵי זֶה'. הַדְּבַר מוֹכֵר וּמוֹכֵן לָנוּ מְקֻרֵב בְּחַיֵי הַיּוֹם יוֹם. יוֹדְעִים אֲנוּ כּוּוֹדָאוֹת שֶׁכָּל טַעוּת, שִׁיבוּשׁ אוֹ הַשְׁמָטָה - עֵלּוּלִים לְגִרוּם לְתוֹצָאָה לֹא רְצוּיָה וְכַדּוּמָה.

הַרְבַּ מְפָרֵשׁ אִם כֵּן אֶת הַבִּיטוּי הַחַז"לִי 'כְּמֵאִמְרָה' בְּפִירוּשׁ הַרְחֵב וְהַמְקִיף בְּיוֹתֵר:

לְאִמּוֹר, הַמִּצְוָה צָרִיךְ שֶׁתִּיעֶשֶׂה בְּפוֹעַל בְּדֶרֶךְ הַמְדוּיִיקָתָהּ וְהַדְּקִנְיָתָהּ בְּיוֹתֵר. הֵיא קְשׁוּרָה אֶל הַמַּחֲשֵׁבָה וְהַהֲרַגְשָׁה' כְּאֶחָת, הֵיא נּוֹבַעַת מֵתוֹךְ הַטֵּבַע הָאִמִּיתִי שֶׁל הָאָדָם, וְהֵיא כְּמוֹ נִלְחַמַת דּוֹגְמַת יִצִּיאַת מִצָּרִים עִם הַטֵּבַע הַגָּס שֶׁל הַחַיִּים - וְעַל כֵּן הֵיא יוֹצֵרַת בְּעוֹשִׂיָהּ אֶת הַ'טֵּבַע הַקְּדוֹשׁ' שֶׁלָּהֶם. אֶךְ מַעַל לְכָל חִיּוּנִיּוֹת זֶה וּבְלִשׁוֹנוֹ שֶׁלּוֹ 'חַיּוֹת פְּנִימִית' זֶה - הֵיא זֶה שְׁגוּרַמַת וּמִבִּיאָה גַּם לְגִילּוּי נּוֹעַמָה וּמִיתָקָה שֶׁל כָּל הַתּוֹרָה כּוֹלָה. כְּכַתּוּב 'לְמַעַן (=עַד כִּי) תִּהְיֶה תּוֹרַת ד' בְּפִיךְ'.

אִם כֵּן, לְמַדְנוּ מֵאֵין כִּי טַעַם הַנַּחַת הַתְּפִילִין שֶׁל יָד וְשֶׁל רֶאֶשׁ - הוּא זֶה הַמַּחְיָה אֶת הָאָדָם וְאֶת נַפְשׁוֹ הוּא הַמּוֹרַגֵשׁ אֲצֵלָה כְּמַעֲדָן נְעִים וְעֵרֵב לַחִיךְ.

וְעַתָּה, קוֹרָא מִן הַרְבַּז זַ"ל, צֵא וְלַמַּד מִמִּצְוֹת הַתְּפִילִין הַזֶּה - לְכָל עוֹלְמָן וְלְכָל תְּפִילָדָן שֶׁל כָּל תְּרִי"ג הַמִּצְוּוֹת. **כָּל מִצְוָה וּמִצְוָה - מִצְוָה כְּמֵאִמְרָה:**

(סִפּוּר הַמֵּאִמְרָה הַמוֹסְתֵר וּפְשָׁר הַתְּגִלוֹת מִמַּחְבְּרוֹ הַדְּגוּל וּפְרִשְׁתַּת הַתְּעַצְמוֹתָיו שֶׁל הַסֵּפֶר לְכַמְּהָ גְדוּלָה שֶׁל מַשְׁתַּתְּפִים-מְגִיבִים וְעוֹנִים בְּפִרְקִים רַבִּים וּמְגוּוֹנִים, רְאוּי כְּמוֹכֵן לְמֵאִמְרָה מְקִיף, וְעוֹד חֲזוֹן לְמוֹעֵד)

בְּשֵׁנַת תְּרַנ"א מִתְּפִרְסַמַת בּוּוֹאֲרֶשׁא חוֹבֵרַת וְבֵה מֵאִמְרָה בְּשֵׁם "חַבֶּשׁ פֶּאֶר" מֵאֵת מַחְבֵּר 'עוֹלוֹם שֵׁם' הַמִּסְתַּתֵּר אַחֲרֵי שֵׁם-עַט כְּד"י (כֶּהֵן דַּעְתּוֹ יִפְהָ). חוֹבֵרַת זֶה מוֹפְנִית כִּי"קוֹל קוֹרָא לְמַגִּידֵי צְדָק בְּעַמְנוּ" - 'שִׁישִׁימוּ לָהֶם הַדְּבַר הַגְּדוּל הַזֶּה לְנוֹשָׂא בְּדְרוֹשֵׁיהֶם'. טִיבוֹ שֶׁל 'הַנּוֹשָׂא' מוֹפִיעַ בְּשַׁעַר הַפְּרָסוּם כִּי"תוֹכַחָה מְגוּלָה לְהַמּוֹן עִם ד' הַמְנִיחִים תְּפִילָה שֶׁל רֶאֶשׁ שֶׁלָּהּ בְּמִקּוּמָה'.

הַגְּאוּן (חֲמִיּוֹ שֶׁל מִן הַרְבַּז זַ"ל) הַרְבַּ הָאֲדַר"ת - כּוֹתֵב בְּשַׁעַר דְּבַרֵי הַסְּכֵמָה נִלְהַבִּים, וּמַעֲיֵד בֵּין הַשָּׂאֵר עַל כֵּךְ שֶׁהוּא יוֹדַע וּמְכִיר אֶת הַרְבַּ הַמַּחְבֵּר שֶׁלִּיט"א' וּמוֹסִיף "כִּי לֹא לְכַבּוּדוֹ וְלֹא לְכַבּוּד בֵּית אֲבִיו עֵמַל וַיִּגַּע...וְלֹא לְבָצוּעַ בְּצַע מִטְרַתּוֹ, רַק יִרְאֵת ד' הַטְּהוּרָה הַבּוֹעֵרַת בְּלַבְבוֹ..."

נִגְלָה אֶת סוּדָה שֶׁל הַחוֹבֵרַת כְּכֹר בְּשֶׁלֶב זֶה לְמַרּוֹת שַׁחֲלּוֹפֵי 30 שָׁנָה בְּצֵאת הַמַּהְדוּרָה הַשְּׁנִיָּה בִּירוּשָׁלַיִם **בְּשֵׁנַת תְּרַפ"ה** וְבֵה נִרְשַׁם שְׁמוֹ הַמְּפּוֹרֵשׁ שֶׁל הַמַּחְבֵּר וְהוּא מִן הָרַא"ה קוֹק (שֶׁלִּיט"א). זַ"ל, וְכַמוֹכֵן, כְּמָה יִפְהָ הַדְּבַר, וּמוֹכֵן, שַׁחוּתָנוּ הַרְבַּ הָאֲדַר"ת 'שִׁיתֵף פְּעוּלָה עִימוֹ (בְּשִׁמְרִית הַסּוּדוּיּוֹת...) וְכַמוֹכֵן בְּהַפְּצַתּוֹ בְּרַבִּים מַחְבִּיבוֹת הַמִּצְוָה וּמַחְיַבְתּוֹ לַחֲתוּ הַדְּגוּל...

וְכֵה מֵתָאֵר הַרְבַּ מֵשֶׁה צְבִי נִרְיָה זַ"ל: 'מִסַּע הַפֶּאֶר שְׁבו עֵבֵר הַרְבַּ (אֶז-שֶׁל זִימַל) מִמְּקוֹם לְמַקּוֹם וְנִשָּׂא דְבַרֵי נְגִידִים עַל יִקְרַת מִצְוֹת תְּפִילִין הֵיא מוֹצֵלַח בְּיוֹתֵר. דְּרִשׁוֹתָיו בְּבִתֵי כִסֵּת וּבִתֵי מַדְרֵשׁ שֶׁלֹּא הִיוּ דְבַרֵי תוֹכַחָה גְרִידָא, אֲלֵא רַעִיוֹנוֹת עֵמוּקִים עַל תּוֹכֵן הַמִּצְוָה וְרוּם קְדוּשַׁתָּהּ הַרְשִׁימוֹ גַּם אֶת הַלְּמַדְנִים וְהַמוֹנֵי הָעַם הַתְּרַשְׁמוֹ מֵהַהֲסַבְרָה הַנַּעִימָה וּמַחֵן אִישִׁיתּוֹ שֶׁל הַדְּרִשָּׁן וְאֵכֵן נִיתֵן הֵיא לְהִיוּכַח מִיַּד עַד הֵיכֵן מְגִיעָה הַשְּׁפַעַת הַדְּבַרִּים. כְּרַגִּיל נִשָּׂא הַרְבַּ אֶת דְּרִשְׁתּוֹ בֵּין מִנְחָה לְמַעֲרִיב (וְכַמוֹכֵן שֶׁלֹּא גִילָה זְהוּת מַחְבֵּר הַחוֹבֵרַת...) וְהֵנָּה כְּכֹר לְמַחֲרַת בְּבוֹקֵר לְפָנֵי תְּפִילַת שַׁחֲרִית בְּאוֹ רַבִּים וּבִיקְשׁוֹ לְתַקֵּן לָהֶם אֶת הַקֶּשֶׁר, לְמַעַן יִהְיֶה הַתְּפִילִין שֶׁל רֶאֶשׁ מוֹנַחִים בְּמַקּוֹם, כְּהַלְכָה..." (טַל הָרַא"ה, עַמ' רַנּו)

עִיּוֹן בְּטִיבָה שֶׁל הַמַּהְדוּרָה הַשְּׁנִיָּה מְבַהֵר אֶת הַגּוֹרֵם וְאֶת הַסִּיבָה לְתַחוּשַׁת הַדְּחִיפּוֹת וְהַאֲחִרִּיּוֹת שֶׁפִּיעֵמָה בְּקִרְבוֹ שֶׁל מִן הַרְבַּז זַ"ל. בְּאוֹתָן שָׁנִים בְּהֵן נִדַּד 'לְמַסְעֵיו כְּמָה עִירּוֹת וּפְלִכִים בְּרוֹסִיאָה לְעוֹרֵר בַּעַל פֶּה בְּמַתֵּק לְשׁוֹנוֹ הַטְּהוּר' כְּלִשׁוֹן בְּהַ מַתְּבַטָּאִים הַמוֹלִי"ם שֶׁל הַמַּהְדוּרָה הַשְּׁנִיָּה וְהֵם שְׁנַיִם מִתְּלַמִּידָיו הַרְבַּ ר' יַצְחָק אִרְיָאֵלִי (זַ"ל) הַגְּאוּן הִירוּשָׁלַמִי (תְּרַנ"ו-תִּשְׁל"ד) הַמְּשַׁגִּיחַ הָרוּחוֹנִי בִּישִׁיבַת "מֵרְכַז הַרְבַּ" הַמְּפּוֹרְסֵם כְּבַעַל 'עֵינִיִּים לְמַשְׁפֵּט' וְר' אוּרֵי הַמְּבוֹרְגֵר (זַ"ל) בְּהַקְּדַמַּתּוֹ

המשך המאמר מעמ' 2

מין הרב זצ"ל ועם כל הפתיחות יש לנהוג בשתי ההסתייגויות של המסומלות בנר חנוכה:

א. "כנתה אין זקוק לה" כלומר אם ביום מן הימים גם היא תתחלף ובמקומה תבוא שיטה חדשה שתהיה חביבת הציבור, אז אין אנו זקוקים לשוב לשקם את הדמוקרטיה ולהשיבה לקדמותה.

ב. כל עוד הדמוקרטיה שולטת בדעת הציבור "אסור להשתמש לאורה". כלומר אין לעשות בה שימוש מעשי, להסיק ממנה מסקנות מעשיות הסותרות או מתנגדות לאורה של תורה - יש לקחת ממנה רק את החיובי ולאמצו באותה שעה, מבלי לפגוע בשום הלכה או עיקרון של התורה.

ואפשר שראוי להביא לכאן את אשר כתב ביומנו ד"ר **בנימין זאב הרצל ז"ל**:

"אני מתנגד לדמוקרטיה, מפני שאיננה יודעת מדה, הן כשהיא מהללת והן כשהיא מחללת ומביאה לידי פטפוטי פרלמנט, ולסוג המכוער של פוליטיקאים רודפי בצע ... הדמוקרטיה היא שטות מדינית היכולה להתקבל רק על לב ההמון בשעת התרגשות של מהפיכה" (חלק א, 21 ביוני 1895) דברים קשים ונוכחים.

עם זאת כדי לא להרחיק את חסידי הדמוקרטיה המקובלת היום בציבור, יש למצוא לה סמוכים במקורות היהדות. ואף כאן ראוי לילך בדרכו של

יש לכם היום הזדמנות לגור בשכונה של מחר

דירות
4,3 חדרים החל מ-
1,190,000 ₪
נמכרו כל דירות 2 החדרים
הון עצמי נדרש
500,000 ₪

פרי נדל"ן מציגה את PERI SPECIAL

פרויקט המגורים החדש ברחוב מקס ברוד בפתח תקווה. בואו להבטיח את מקומכם בשכונה שעומדת להיות האזור הנחשק ביותר בעיר, ליהנות ממגורים ברמה הגבוהה ביותר, מאיכות חיים מובטחת ובריכת שחייה צמודה.

מבנות אילוד מי

***5066**

www.perinadlan.co.il

טל: 052-338-3322

BEIT HARAV
בית הרב
קוק

'בית הרב' | זאת לרא"ה (ע"ה)

רח' הרב קוק 9 ירושלים 9131002. טל' 02-623-2560
www.beit-harav.org.il beitharavkook@gmail.com

אורות אברהם
מוסיפים אור

רח' גולדה מאיר 7, קומה 1, בית עליאש. נס ציונה
טלפון 052-388-3322 www.ortotavraham.com

יוצא לאור ע"י 'אורות אברהם' בשיתוף ישיבת ההסדר והגרעין התורני ראשון לציון ו'בית הרב' ירושלים ת"ו

עריכה: הרב יוחנן פריד | עימוד ועיצוב: סטודיו דראור